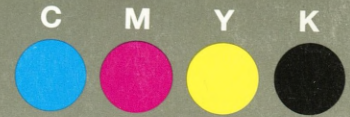

Grey Scale #13

DANES PICTA .COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im. generała broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA TAKTYKI WOJSK INŻYNIERYJNYCH

ASG wewn. 3303/77

~~NO TAKTYKI~~
~~SLUBOWO~~
~~WYKŁAD~~

Egz. Nr.....1

Plk dypl. mgr Lech RUTKOWSKI

ZASADY OPRACOWANIA, ORGANIZACJI
I PROWADZENIA ĆWICZEŃ TAKTYCZNO-
INŻYNIERYJNYCH

Wykład

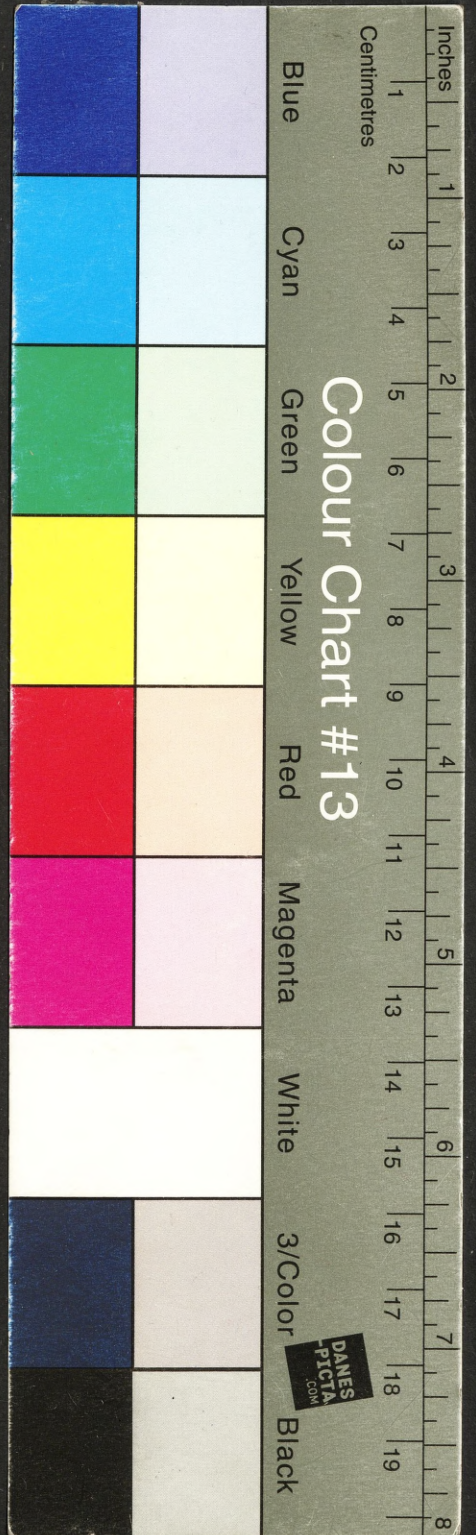

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Stan Zbiorów Specjalnych
Nr 42476

WARSZAWA

MAJ

1977

Colour Chart #13

DANES PICTA .COM

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im. generała broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA TAKTYKI WOJSK INŻYNIERYJNYCH

ASG wewn. 3303/77

~~ASG TAKTYKI~~
~~WOJSK INŻYNIERYJNYCH~~
~~AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP~~

Egz. Nr.....1

Płk dypl. mgr Lech RUTKOWSKI

**ZASADY OPRACOWANIA, ORGANIZACJI
I PROWADZENIA ĆWICZEŃ TAKTYCZNO-
INŻYNIERYJNYCH**

Wykład

~~BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP~~
~~Archiwum Sztabu Generalnego WP~~
~~Nr 412476~~

WARSZAWA

MAJ

1977

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im. gen. broni K. Świerczewskiego

[Handwritten signature]

KATEDRA TAKTYKI WOJSK INŻYNIERY ~~XXXXXXXXXX~~

ASG we wn. 3303/77

PODSTAWA
Ustawa z dnia 23 stycznia 1999 roku
art. 86 ust. 2
(Dz. U. RP Nr 11, poz. 95)

Egz.Nr ....

1

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12857

Płk dypl.mgr Lech RUTKOWSKI

"ZASADY OPRACOWANIA, ORGANIZACJI I PROWADZENIA
ĆWICZEŃ TAKTYCZNO-INŻYNIERYJNYCH".

Wykład

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
w Biurze Biuletynu i Biuletynu Specjalnych

~~42476~~

WARSZAWA

MAJ

1977 r.

WSTĘP	3
1. Istota, miejsce, cele szkoleniowe i metody ćwiczeń taktyczno-inżynierskich w procesie szkolenia wojsk inżynierskich oraz ich ogólne wlaściwości	4
2. Rodzaje ćwiczeń taktyczno-inżynierskich, ich rozmach, głębołość i czas trwania . . .	8
3. Obowiązki osób funkcyjnych oraz szefów saperów /wojsk inżynierskich/ w zakresie organizacji i prowadzenia ćwiczeń taktycz- no-inżynierskich	15
4. Ogólne zasady przygotowania ćwiczeń tak- tyczno-inżynierskich oraz opracowania dokumentacji do ich przeprowadzenia . . .	22
5. Ogólne zasady prowadzenia ćwiczeń taktycz- no-inżynierskich	29
6. Niektóre problemy zabezpieczenia partyjno- politycznego oraz materiałowo-technicznego i medycznego prowadzenia ćwiczeń taktyczno- inżynierskich	35
7. Omówienie ćwiczeń taktyczno-inżynierskich	38
8. Zakończenie	41
9. Bibliografia	43

WSTĘP

W okresie pokojowym jednym z głównych zadań dowództw i sztabów jednostek wojsk inżynieryjnych jest organizowanie i prowadzenie wszechstronnej działalności szkoleniowo-wychowawczej, mającej na celu przygotowanie wojsk i ich organów dowodzenia do wykonywania zadań zabezpieczenia inżynieryjnego walki i operacji na przyszłym polu walki oraz osiągnięcia wysokiego poziomu gotowości bojowej.

Decydującym czynnikiem w osiągnięciu powyższego celu jest, między innymi, właściwa organizacja procesu szkolenia bojowego i politycznego wojsk, polegająca na systematycznym przekazywaniu kadrze i żołnierzom określonych wiadomości oraz wyrabianiu i doskonaleniu u nich odpowiednich umiejętności i nawyków w zakresie wykonywania prac inżynieryjnych w składzie pododdziału i oddziału w różnych warunkach terenowych i atmosferycznych a także w różnych sytuacjach taktyczno-operacyjnych przyszłego pola walki.

W szkoleniu wojsk inżynieryjnych stosuje się różne formy i metody, wśród których niezmiernie doniosłą rolę odgrywają ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne. Stąd też dużą uwagę przypisuje się metodyce ich przygotowania, opracowania niezbędnej dokumentacji oraz zagadnieniom ich prowadzenia.

W wykładzie przedstawiono ogólne zasady metodyki, organizacji i prowadzenia ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych od szczebla kompanii wzwyż, które są wyjaśnieniem bądź rozszerzeniem zakresu informa-

oju zawartych w dotychczasowej literaturze. Ponadto uwzględniono pewne zmiany w ogólnych zasadach po - działu ćwiczeń i sposobach ich prowadzenia wynikające z doświadczeń w tym zakresie jednostek wojsk inżynieryjnych. W praktyce szkoleniowej należy jednak dostosować przedstawione w wykładzie zasady organizowania i prowadzenia ćwiczeń do konkretnych warunków poligonowych i materiałów technicznych danej jednostki.

Wykład opracowany został dla słuchaczy Akademii Sztabu Generalnego WP. Wydaje się ponadto, iż zawarte w nim ogólne zasady i wskazówki organizacyjno-metodyczne mogą być także przydatne dla innych oficerów wojsk inżynieryjnych organizujących ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne.

1. Istota, miejsce, cele szkoleniowe i metody prowadzenia ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych w procesie szkolenia wojsk inżynieryjnych oraz ich ogólne właściwości

Przygotowanie wojsk inżynieryjnych do wykonywania prac i zadań zabezpieczenia inżynieryjnego walki i operacji realizuje się w procesie programowego szkolenia, stosując w tym celu w zależności od przedmiotu i tematu różne metody i formy organizacyjno-metodyczne szkolenia.

W szkoleniu taktycznym wojsk inżynieryjnych jedną z zasadniczych form organizacyjnych są ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne^{x/}.

---

x/ Ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych nie należy utożsamiać z ćwiczeniami taktycznymi wojsk, bowiem
c.d.na s.5

Istota ćwiczeń taktyczno-inżynierskich polega na tym, że prowadzone są one tylko w jednostkach wojsk inżynierskich a w czasie ich trwania, biorący w nich udział dowódcy, sztaby, oddziały i pododdziały /różnych specjalności/ są szkoleni według wspólnego tematu, jednej sytuacji taktyczno-/operacyjno/ inżynierskiej, zagadnień szkoleniowych wynikających z celów i programów szkoleniowych stosownie do szczebla i funkcji ćwiczących oraz na podstawie decyzji podejmowanych przez ćwiczących dowódców.

W czasie prowadzenia ćwiczeń taktyczno-inżynierskich doskonalili się lub sprawdzali umiejętności organizacyjno-dowódcze kadry w dowodzeniu podległymi wojskami, natomiast pododdziały i oddziały wojsk inżynierskich doskonalili się i zgrywa między sobą w zakresie wykonywania prac zabezpieczenia inżynierskiego w różnych rodzajach działań bojowych oraz w różnych warunkach terenowych i atmosferycznych.

Ćwiczenie taktyczno-inżynierskie prowadzi się począwszy od szczebla drużyny do oddziału wojsk inżynierskich włącznie, po przerobieniu przez nie odpowiednich tematów ze szkolenia bojowego i technicznego. Zamykają one okres programowego doskonalenia i zgrywania pododdziałów wojsk inżynierskich różnych specjalności w ramach pododdziałów i oddziałów

-----
d.c.ze str.4.

te ostatnie prowadzone są przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne ogólnowojskowe, natomiast ćwiczenia takt.-inż. prowadzone są tylko i wyłącznie w jednostkach wojsk inż. bez udziału w nich w zasadzie innych rodzajów wojsk.

oraz przygotowują je do kolejnego etapu szkolenia udziału w wspólnych ćwiczeniach taktycznych z innymi rodzajami wojsk - jako głównego etapu szkolenia wojsk.

Cel

Ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne prowadzi się więc w celu przygotowania pododdziałów i oddziałów wojsk inżynieryjnych do sprawnego działania podczas wykonywania zadań zabezpieczenia inżynieryjnego walki i operacji w ramach wspólnego działania z oddziałami i pododdziałami ogólnowojskowymi w różnych warunkach terenowych i atmosferycznych oraz w sytuacjach możliwie maksymalnie zbliżonych do bojowych, jakie wystąpić mogą na przyszłym polu walki.

W zależności od szczebla na jakim są prowadzone ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne i decyzji organizatora ćwiczenia celem ich, między innymi, może być:

a/ w odniesieniu do pododdziałów i oddziałów:

- zgrywanie pododdziałów różnych specjalności w ramach oddziału w kompleksowym wykonywaniu zadań zabezpieczenia inżynieryjnego;
- doskonalenie pododdziałów w wykonywaniu zadań zabezpieczenia inżynieryjnego podczas samodzielnego działania w działaniach bojowych wojsk;
- sprawdzenie stopnia wyszkolenia i przygotowania pododdziału /oddziału/ do wykonywania zadań zabezpieczenia inżynieryjnego w walce i operacji.

b/ w odniesieniu do dowódców pododdziału oraz oddziałów wojsk inżynieryjnych i ich sztabów;

- doskonalenie dowódców pododdziałów /oddziałów/ w dowodzeniu podległymi pododdziałami i kierowaniu nimi podczas wykonywania zadań zabezpieczenia inżynieryjnego w różnych rodzajach działań bojowych oraz w różnych warunkach terenowych i atmosferycznych;
- doskonalenie dowódców i sztabów w zakresie organizacji współdziałania między pododdziałami różnych specjalności;
- sprawdzenie umiejętności oficerów w zakresie wypracowywania decyzji, kierowania działaniem podległych pododdziałów i oddziałów w czasie przegrupowania oraz w czasie realizacji zadań zabezpieczenia inż. walki i operacji.

Ponadto należy podkreślić, że w każdym ćwiczeniu taktyczno-inżynieryjnym oprócz realizacji ww celów jest zawsze doskonała okazja nie tylko do sprawdzenia umiejętności dowódców, oficerów sztabów i składu osobowego ćwiczących pododdziałów i oddziałów, lecz także założeń i zasad teorii taktyki wojsk inżynieryjnych oraz przydatności sprzętu i maszyn inżynieryjnych do wykonywania prac inżynieryjnych w określonych warunkach.

Podstawowymi metodami szkolenia pododdziałów i oddziałów wojsk inżynieryjnych w czasie ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych są: praktyczne wykonanie prac /zadań/ zabezpieczenia inżynieryjnego walki i operacji w warunkach maksymalnie zbliżonych do rzeczywistych, jakie mogą wystąpić na polu walki oraz musztra bojowa. Metoda praktycznego wykonania

polega na tym, że ćwiczący dowódca pododdziału /oddziału/ otrzymuje od kierownika ćwiczenia określone zadanie, które wykonuje podległymi siłami i środkami według własnej decyzji w miejscu /rejonie/ i czasie stosownie do zaistniałej sytuacji bojowej /operacyjnej/. Naturalnie czas wykonania prac/zadań bojowych/ powinien mieścić się w ramach obowiązujących norm szkoleniowych.

W wypadku niewłaściwego działania pododdziałów podczas wykonywania prac /zadań/ zabezpieczenia inżynieryjnego walki i operacji, kierownik ćwiczenia może nakazać powtórzenie wykonania określonych czynności /przedsięwzięć/ przerabiając je metodą musztry bojowej.

Ponadto w pododdziałach szkolnych oraz na różnego rodzaju kursach może mieć zastosowanie także metoda zajęcia grupowego z przejściem do praktycznego wykonania.

Prowadzenie ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych wymienionymi wyżej metodami, powinno być zawsze realizowane w warunkach maksymalnie zbliżonych do rzeczywistych występujących na współczesnym polu walki tzn. w różnym nieznanym dla ćwiczących terenie na dużą głębokość^{x/}, bez przerwy przez okres kilku dni, dniem i nocą oraz w różnych porach roku i w skomplikowanych warunkach sytuacji bojowych.

2. Rodzaje ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych, ich rozmach, głębokość i czas trwania

Zgodnie z obowiązującym programem i zasadami

x/ Począwszy od szczebla kompanii wzwyż.

planowania szkolenia oddziałów wojsk inżynieryjnych^{x/} ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne dzielimy:

- A. Według szczebla dowodzenia^{xx/} na: drużynowe, plutonowe, kompanijne, batalionowe i pułkowe /w pułku pontonowym/;
- B. Według celów szkoleniowych na: doskonalące, zgrywające, sprawdzające^{xxx/}
- C. Według zakresu przerabianych zagadnień na: epizodyczne i kompleksowe.
- D. Według faktycznie ćwiczących - szkolących się stron na: jedno i dwustronne;
- E. Według czasu trwania na: jedno /dzienno-nocne/ i wielodobowe.
- F. Według ilości ćwiczących szczebli dowodzenia na jedno i dwuszczeblowe.

Ponadto w określonych warunkach na polecenie wyższych przełożonych ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne mogą mieć charakter eksperymentalny /doświad-

-----
x/ Program szkolenia oddziałów wojsk inż. organizacja szkolenia Syg. Inż. 392/75.

xx/ Jak wyżej.

xxx/ Ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne mające na celu doskonalenie, zgrywanie lub sprawdzenie poziomu wyszkolenia pododdziałów wojsk inżynieryjnych ujęte są w programach szkolenia. Stąd często nazywa się je programowymi w odróżnieniu od ćwiczeń ujętych w planach szkolenia związków takt. lub oper. dla samodzielnych oddziałów wojsk inż., które nazywa się planowanymi poza programem szkolenia.

czalny/ a także niekiedy pewne epizody ćwiczenia mogą mieć charakter pokazowy dla kadry zawodowej. Na szczeblu brygady saperów w praktyce prowadzi się ćwiczenia taktyczno-inżynierskie tylko z pododdziałami do szczebla batalionu włącznie. Całością sił brygady ćwiczeń taktyczno-inżynierskich w zasadzie nie prowadzi się.

Tematykę i rodzaj ćwiczeń taktyczno-inżynierskich oraz czas ich trwania ustala się dla samodzielnych oddziałów wojsk inżynierskich w rocznych planach szkoleniowych odpowiednio dywizji i okręgu wojskowego, /powinna ona być zgodna z specjalistycznym doskonaleniem związków i oddziałów wojsk inżynierskich wynikającym z dyrektywy do szkolenia wojsk/

Natomiast tematyka i rodzaj ćwiczeń kompanijnych i batalionowych oraz zagadnienia szkoleniowe i czas trwania ćwiczeń a także niektóre warunki ich przeprowadzenia zawarte są w programach szkolenia.

Ponadto niezależnie od ilości i rodzaju ćwiczeń taktyczno-inżynierskich ujętych w programach i planach szkolenia wojsk, Inspektorat Szkolenia Sił Zbrojnych PRL w ramach przeprowadzonych inspekcji /kontroli/ może zarządzić przeprowadzenie ćwiczeń taktyczno-inżynierskich połączonych z powołaniem rezerwy do oddziałów/pododdziałów/wojsk inżynierskich /rozwińcie oddziałów /pododdziałów/ skadowanych/. Po przyjęciu rezerwy dowództwa i sztaby jednostek - grupy operacyjno-szkoleniowe opracowują dla nich ćwiczenia a następnie prowa-

dzą je w czasie i miejscu określonym przez komisję inspekcyjną. Organizowane w tych warunkach ćwiczenia nazywa się umownie mobilizacyjnymi ćwiczeniami taktyczno-inżynieryjnymi.

Innym rozwiązaniem może być przeprowadzenie na polecenie wyższych przełożonych lub komisji inspekcyjnej ćwiczenia inspekcyjnego /kontrolnego/ z pododdziałami, oddziałami i związkami taktycznymi ogólnowojskowymi. Tego rodzaju ćwiczenie inspekcyjne /kontrolne/ w wojskach inżynieryjnych może mieć również formę ćwiczenia taktyczno-inżynieryjnego nazywanego w wojskach często umownie kompleksowym ćwiczeniem taktyczno-inżynieryjnym. Istota tego rodzaju ćwiczenia polega na tym, że ćwiczące pododdziały i oddziały wojsk inżynieryjnych działają w ramach etatowego oddziału lub związku taktycznego ogólnowojskowego, na bazie jednego zamiaru taktycznego /operacyjno-taktycznego/ stron, zgodnie z planem przeprowadzonego ćwiczenia inspekcyjnego /kontrolnego/ oddziału, związku taktycznego ogólnowojskowego. Plan ćwiczenia opracowuje dowództwo oddziału /związku taktycznego/ a w odniesieniu do ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych dowództwo oddziału wojsk inżynieryjnych. W tych warunkach działanie wojsk inżynieryjnych musi być ściśle zgrane co do miejsca i czasu realizacji zadań zabezpieczenia inżynieryjnego z działaniem pododdziałów i oddziałów ogólnowojskowych oraz innych rodzajów wojsk i służb biorących udział w ćwiczeniu.

Wymienione powyżej rodzaje ćwiczeń organizowa-

nych samodzielnie przez wojska inżynieryjne z zasady są jednostronne z pozorowaniem działania wojsk przeciwnika. W wyjątkowych sytuacjach ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne w ramach oddziału wojsk inżynieryjnych mogą być prowadzone jako dwustronne, ma to miejsce najczęściej w odniesieniu do pododdziałów rozpoznania inżynieryjnego oraz w ramach ćwiczeń kompleksowych z wojskami. W każdej sytuacji ćwiczenia dwustronne muszą być szczegółowo uzgodnione w zakresie miejsca, czasu i sposobu przerabiania poszczególnych zagadnień szkoleniowych.

Podczas ćwiczeń jednostronnych działanie strony przeciwnej pozoruje się przez wyznaczone pododdziały, które w tym czasie powinny również realizować programowe szkolenie. Do działania strony przeciwnej należy używać środków i sposobów działania stosowanych przez armie przeciwnika^{x/}.

Specyf. Ćwiczenie taktyczno-inżynieryjne prowadzić należy z oddziałami i pododdziałami wojsk inżynieryjnych ukompletowanymi w pełni do norm etatowych w stanie osobowym, wyposażeniu i uzbrojeniu. Na szczeblu samodzielnego oddziału ilość zaangażowanych sił i środków w ćwiczeniu taktyczno-inżynieryjnym uzależniona jest od celu, tematu i rozmachu, określa ją kierownik ćwiczenia.

W każdych warunkach bez względu na szczebel ćwiczącego oddziału /pododdziału/ i temat ćwiczenia należy w całej pełni angażować etatowe podod-

x/ Najoczęściej odnosi się do sposobów i środków minowania.

działy rozpoznania inżynieryjnego /dowodzenia/ a tam gdzie one nie występują należy wykorzystywać specjalnie przeszkolone drużyny saperów.

Na każde ćwiczenie taktyczno-inżynieryjne, zgodnie z ustalonymi na dany rok szkoleniowy normami kierownik ćwiczenia określa limit amunicji, materiałów wybuchowych i środków zapalających, środków pozorowania, przebieg kilometrów dla wozów bojowych, samochodów oraz motogodzin dla maszyn i sprzętu inżynieryjnego.

Ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne w zależności od celu, tematu i szczebla dowodzenia oraz posiadanego limitu kilometrów i lokalnych warunków terenowych prowadzi się na głębokość nie mniejszą niż:

- kompanijne   - 20 km;
- batalionowe   - 40 km /średnio 80-100 km/
- pułkowe /ppont/   - 60 km /średnio 100-150km/

Czas trwania ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych wynosi dla:

- kompanii 1-2 dni
- batalionu 2-3 doby
- pułku   3-4 doby

Ćwiczenia prowadzi się bez przerwy dniem i nocą w skomplikowanych warunkach terenowych i w dynamicznych warunkach sytuacji bojowych.

Czas trwania i rozmach ćwiczeń planuje się biorąc za podstawę;

- cel ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych;
- rodzaj problematyki zabezpieczenia inżynieryjnego działań bojowych;

- ćwiczący szczebel dowodzenia;
- limit km i mth posiadany na ćwiczenia;
- wielkość powierzchni poligonów /placów ćwiczeń/ oraz możliwości przerobienia zagadnień szkoleniowych na terenie przyległym do poligonów /między poligonami/.

W przypadku ograniczonych możliwości terenowych lub posiadania niedostatecznej ilości środków materiałowo-technicznych, ćwiczenia mogą być prowadzone na mniejszą głębokość.

Przy posiadaniu ograniczonej ilości limitu kilometrów lub dla przeprowadzenia ćwiczeń w warunkach garnizonowych przy ograniczonej powierzchni będących do dyspozycji placów ćwiczeń, ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne mogą być prowadzone metodą pętli /zamkniętego koła/ tzn. ćwiczący oddział/pododdział/ odbywa ćwiczenia na wybranej trasie wokół garnizonu lub poligonu, gdzie na bazie oddzielnych założeń stanowiących jednak pewną logiczną ciągłość sytuacji bojowej przerabia wybrane zagadnienia szkoleniowe na poszczególnych placach ćwiczeń /przykoszarowych/, poligonach a odstępy, między innymi, wykorzystuje się na marsz i wypracowanie decyzji przez ćwiczących oraz na przerobienie niektórych zagadnień z OPL i OPBMR itp.

W czasie ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych, oprócz zagadnień inżynieryjnych, przerabia się zadania z zakresu zabezpieczenia bojowego działań stosownie do zaistniałej sytuacji bojowej i charakteru wykonywanych zadań.

3. Obowiązki osób funkcyjnych oraz szefów saperów /wojsk inżynieryjnych/ w zakresie organizacji i prowadzenia ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych.

Właściwe przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych wymaga dużej znajomości zasad i metod szkolenia wojsk, znajomości specyfiki działania oddziałów /pododdziałów/ specjalistycznych oraz warunków i właściwości terenu w rejonie planowanych ćwiczeń. Uwzględniając ponadto fakt, że ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne są bardzo ważnym i kosztownym sposobem szkolenia wojsk, wymagającym zużycia dużych ilości różnego rodzaju środków zaopatrzenia materiałowego, na przełożonych określonych szczeblu dowodzenia i oficerów pełniących w ćwiczeniu określone funkcje nakłada się różne obowiązki.

Jaka zasada przyjmuje się, że ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne prowadzi osobiście dowódca o jeden szczebel wyżej od szczebla ćwiczącego, występując jako kierownik ćwiczenia. Ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne z pułkiem pontonowym z reguły prowadzi zespół oficerów ze Składu Szefostwa Wojsk Inżynieryjnych OW. Do przygotowania i przeprowadzenia ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych od szczebla kompanii saperów /równorzędnego/ wzwyż powołuje się kierownictwo ćwiczenia i aparat rozjemczy^{x/} oraz pomo-

x/ Przy czym na szczeblach kompania, batalion saperów w zależności od konkretnych warunków oprócz kierownika ćwiczenia wyznacza się grupę rozjemców w składzie 2-4 oficerów. Do ćwiczeń z pułkiem pontonowym oprócz kierownika ćwiczenia i c.d.na s.16

ka kierownika ćwiczenia do spraw pozorowania. W tym celu kierownik ćwiczenia wyznacza stosownie do szerebla ćwiczącego oddziału - skład kierownictwa ćwiczenia, rozjemców i pododdział pozoracji oraz osobiście kieruje przygotowaniem ich do ćwiczeń. Na rozjemców w ćwiczeniach kompanijnych i batalionowych w jednostkach dywizyjnych powołuje się oficerów z pułków i sztabu dywizji. Na ćwiczenia sprawdzające od batalionu wzwyż na rozjemców wyznacza się z reguły oficerów z innych jednostek okręgowych oraz z szefostwa wojsk inżynieryjnych okręgu wojskowego. Należy przy tym ściśle przestrzegać zasady by stanowiska służbowe i stopnie rozjemców były wyższe lub równe z biorącymi udział w ćwiczeniach. Oficerowie wyznaczeni w skład kierownictwa i aparatu rozjemczego powinni dobrze znać zasady i specyfikę działania pododdziałów /oddziałów/, wymagania instrukcji i podręczników w zakresie możliwych sposobów realizacji prac inżynieryjnych a także zapoznać się z planem przeprowadzenia ćwiczeń i zadaniami, które realizować będą w określonych sytuacjach ćwiczący.

Kierownik ćwiczenia oraz oficerowie sztabu kierownictwa i rozjemcy podczas przygotowywania i prowadzenia ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych są

d.c. ze strony 15

jego zastępcy może być powołany sztab kierownictwa i aparat rozjemczy np. ćwiczenia taktyczno-inżynieryjne mobilizacyjne. Wówczas sztab kierownictwa ćwiczenia /grupa kierowania/ jest zasadniczym organem kierowania ćwiczeniem i wykonuje w odniesieniu do ćwiczących funkcje sztabu nadrzędnego.

obowiązani przedsięwziąć i realizować wszystkie niezbędne zamierzenia organizacyjno-szkoleniowe, zapewniające jak najpełniejsze osiągnięcie celów ćwiczenia. Są oni zobowiązani również sprawdzić gotowość do ćwiczeń szkolonych dowódców, sztabów oraz oddziałów, znajomość i praktyczne przestrzeganie zasad bezpieczeństwa, a w toku ćwiczenia nie dopuszczać do stosowania uproszczeń i ułatwień oraz stawiać ćwiczącym wysokie wymagania w zakresie jakości wykonania prac inżynierskich. Ponadto powinni oni dopilnować ścisłego przestrzegania przez ćwiczących zasad tajemnicy wojskowej a także zapobiegać niszczeniu przez ćwiczących własności państwowej, spółdzielczej i prywatnej.

Kategorycznie zabrania się oficerom sztabu kierownictwa i rozjemcom ujawniać ćwiczącym plan przeprowadzenia ćwiczenia. ingerować w wykonywanie obowiązków przez funkcyjnych i zastępować ćwiczących w rozwiązywaniu postawionych im zadań z wyjątkiem sytuacji grożących niebezpieczeństwem dla ćwiczących lub innych osób.

Do zakresu zasadniczych obowiązków poszczególnych osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczenia taktyczno-inżynierskiego należą między innymi:

kierownik ćwiczenia, który pełni jednocześnie funkcję rozjemcy przy ćwiczącym dowódcy oddziału /pododdziału/ i ponosi pełną odpowiedzialność za przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczenia. Do jego zasadniczych obowiązków należy:

- podjąć decyzję o dopuszczeniu do ćwiczeń

taktyczno-inżynierskich zaplanowanych na podstawie programu szkolenia /planu szkolenia/ oddziałów i pododdziałów w oparciu o wyniki przeprowadzonego sprawdzianu poziomu wyszkolenia;

- wydać rozkaz organizacyjny;

- określić dane wyjściowe tzn. temat, cele i zagadnienia szkoleniowe, rejon ćwiczenia, czas trwania ćwiczenia;

- określić skład pododdziałów i oddziałów biorących udział w ćwiczeniu;

- ustalić zużycie motogodzin i kilometrów oraz środków materiałowego zabezpieczenia /w tym również środków pozorowania/;

- wydać wskazówki /wytyczne/ zespołowi autorskiemu do opracowania planu przeprowadzenia ćwiczenia oraz różnych zagadnień lub dokumentów dotyczących organizacji i przebiegu ćwiczenia;

- zorganizować szkolenie /instruktaż/ dla sztabu kierownictwa i rozjemców;

- ustalić zakres i metodę przeprowadzenia sprawdzianu w celu określenia warunków dopuszczenia pododdziałów /oddziałów/ do ćwiczeń;

- zapewnić sprawne kierowanie przebiegiem ćwiczenia;

- przeprowadzenie omówienia ćwiczenia;

- dokonać analizy kosztów ćwiczenia w stosunku do osiągniętych celów szkoleniowych.

Sztab kierownictwa ćwiczenia^{x/} na podstawie otrzymanych wskazówek kierownika ćwiczenia opracowuje dokumenty niezbędne do przeprowadzenia ćwiczenia, organizuje środki transportu i łączności dla kierownictwa ćwiczenia oraz w niektórych sytuacjach zapewnia przygotowanie rejonu ćwiczenia^{xx/}. Ponadto oficerowie sztabu biorą udział w sprawdzeniu przygotowania do ćwiczeń oficerów oraz pododdziałów i oddziałów wojsk inżynierskich. W trakcie ćwiczeń oficerowie sztabu opracowują dodatkowe zarządzenia lub sytuacje taktyczno-inżynierskie, przekazują je w odpowiednim czasie wykonawcom oraz prowadzą kontrolę ich wykonania występując w określonych sytuacjach jako rozjemcy. Ponadto zbierają materiały do omówienia ćwiczenia i działają zgodnie z założeniami planu przeprowadzenia ćwiczenia oraz wytycznymi kierownika ćwiczenia bądź też wnoszonymi przez niego zmianami.

Rozjemcy w czasie ćwiczeń obowiązani są do prowadzenia ciągłej kontroli działania sztabów i dowódców szczególnie w zakresie organizacji rozpoznania inżynierskiego, organizacji dowodzenia i kierowania podległymi pododdziałami oraz jakości wykonania otrzymanych przez ćwiczących zadań z

x/ Sztab kierownictwa ćwiczenia taktyczno-inżynierskiego w praktyce powołuje się do ćwiczeń taktyczno-inż.mobilizacyjnych z pułkiem pontonowym lub oddziałami BSap.

xx/Mogą to być przedsięwzięcia zabezpieczające bezpieczny dojazd ćwiczących do rejonu ćwiczeń /przejazdy kolejowe, skrzyżowania dróg itp./ przedsięwzięcia mające na celu utrudnienie ćwiczącym działanie na poligonie itp. W żadnym wyc.d. na s.20

uwzględnieniem warunków sytuacji bojowej oraz realizacji przedsięwzięć w zakresie zabezpieczenia bojowego działań.

Do zadań rozjemców należy ponadto nadzorowanie a w razie potrzeby egzekwowanie od ćwiczących przestrzegania zasad bezpieczeństwa, zachowanie się stosownie do warunków zaistniałej sytuacji bojowej oraz sprawdzanie prawidłowości użycia sprzętu i maszyn inżynieryjnych a także zadawanie ćwiczącym określonych strat w stanie osobowym i sprzęcie w wypadku nieprawidłowego działania-zachowania się ćwiczących. W określonych sytuacjach do obowiązków rozjemców należy także sensowne reagowanie na wadliwe decyzje ćwiczących dowódców. Z przebiegu ćwiczeń oraz działalności dowódców i oficerów sztabu względnie pododdziałów składają meldunek kierownikowi ćwiczenia. Oprócz powyżej omówionych obowiązków osób funkcyjnych kierownictwa ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych należy podkreślić, że "Wytyczne w sprawie działalności instruktazowo-metodycznej w WP" nakładają na przełożonych pododdziałów i oddziałów /szefów saperów, wojsk inżynieryjnych/ pewne obowiązki. Do zasadniczych obowiązków wynikających z powyższego dokumentu należy między innymi zaliczyć:

- szefowie wojsk inżynieryjnych OW ponoszą odpowiedzialność za działalność metodyczno-szkoleniową podległych związków i oddziałów wojsk inżynieryjnych

d.c. ze str. 19

padku nie należy wykonywać przedsięwzięć, które powinny wykonywać ćwiczące lub pozorujące pododdziały w czasie ćwiczeń.

nieryjnych co implikuje, że są oni odpowiedzialni za stronę organizacyjno-metodyczną prowadzonych w jednostkach wojsk inżynieryjnych ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych i w tym celu powinni wydawać podległym dowódcom i szefom saperów odpowiednie wytyczne w celu ich jednolitego przestrzegania w czasie organizowanych ćwiczeń. Ponadto obowiązani są do osobistego prowadzenia ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych z jednostkami szczebla okręgowego;

- szefowie saperów dywizji /pułków/ są odpowiedzialni za stan wyszkolenia podległych pododdziałów wojsk inżynieryjnych oraz za poziom pracy metodyczno-szkoleniowej kadry podległych pododdziałów. Ponadto obowiązani są do osobistego prowadzenia ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych z dywizyjnym batalionem saperów /kompanią saperów pz /pcz/;

- dowódcy związków i oddziałów wojsk inżynieryjnych obowiązani są do prowadzenia ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych z podległymi im oddziałami /pododdziałami/.

W celu sprawdzenia stopnia przygotowania dowódców oddziałów /pododdziałów/ i ich sztabów do udziału w ćwiczeniach taktyczno-inżynieryjnych należy stosować rozwiązywanie określonych sytuacji taktyczno-inżynieryjnych w formie treningów sztabowych lub zajęć epizodycznych. Szczególną uwagę w czasie tych zajęć należy zwrócić na umiejętność szybkiego dokonywania analizy zadania i oceny położenia oraz stawiania zadań dowódcom pododdziałów.

W czasie sprawdzania stanu przygotowań w od-

działach i pododdziałach do udziału w ćwiczeniach taktyczno-inżynierskich należy zwrócić uwagę na: stan techniczny sprzętu i środków wyposażenia oraz umiejętności ich obsługi przez stany osobowe, stan wyszkolenia pododdziałów w zakresie problematyki będącej przedmiotem planowanych do przeprowadzenia ćwiczeń a także sprawdzenie znajomości warunków bezpieczeństwa. Do ćwiczeń taktyczno-inżynierskich połączonych z mobilizacją części pododdziałów należy także sprawdzić gotowość elementów mobilizacyjnego rozwinięcia oddziałów /pododdziałów/ do przyjęcia rezerw osobowych i środków transportowych z gospodarki narodowej. O doborze form, metod, treści i zakresu sprawdzianu decyduje w każdym przypadku dowódca /szef/ - kierownik ćwiczenia taktyczno-inżynierskiego.

② 4. Ogólne zasady przygotowania ćwiczeń taktyczno-inżynierskich oraz opracowania dokumentacji do ich przeprowadzenia

Zakres, forma, treść i metoda przygotowania do ćwiczeń taktyczno-inżynierskich kierownictwa ćwiczenia, ćwiczących oddziałów /pododdziałów/ oraz opracowania niezbędnej dokumentacji zależą od szczebla dowodzenia i rozmachu planowanych do przeprowadzenia ćwiczeń.

Niezależnie od potrzeb indywidualnego traktowania właściwości każdego ćwiczenia, we wszystkich przypadkach jego autor /kierownik ćwiczenia/ lub na wyższych szczeblach dowodzenia zespół przygotowujący ćwiczenie powinni kierować się określonymi

zasadami obowiązującymi przy opracowaniu ćwiczeń taktyczno-inżynierskich.

Do podstawowych zasad w tym zakresie zalicza się między innymi takie jak:

1. Konieczność gruntownego przestudiowania i przetworzenia w konkretne treści szkoleniowe odpowiednio do ćwiczącego szczebla dowodzenia obowiązujących w danym roku szkoleniowym dokumentów dyrektywnych w sprawie działalności szkoleniowej oraz gotowości bojowej wojsk a także wytycznych wyższych przełożonych, zaleceń poin-spekcyjnych itp.
2. Wprowadzenie do ćwiczeń sugestywnych, odczuwalnych w sensie psychiczno-fizycznym i pouczających dla ćwiczących sytuacji taktyczno-inżynierskich z uwzględnieniem aktualnie stosowanych przez przeciwnika sposobów i środków działania.^{x/}
3. Traktowanie ćwiczeń taktyczno-inżynierskich jako specyficznej formy szkolenia dowództw, sztabów i wojsk o zwiększonym stopniu złożoności i trudności stawianych im zadań oraz wymagań w zakresie realizacji prac inżynierskich z uwzględnieniem warunków konkretnej sytuacji bojowej.
4. Zapewnienie pełnego i w miarę możliwości ciągłego obciążenia zadaniami wszystkich pododdziałów bez względu na reprezentowaną specjalność w poszczególnych okresach lub etapach ćwiczenia;

^{x/} Dotyczy to zarówno norm na wykonanie prac, jak i szybkości przemarszu, wielkości rejonów rozmieszczenia itp.

5. Zbieranie i opracowywanie doświadczeń uzyskanych w czasie ćwiczeń a następnie ich upowszechnianie wewnątrz oddziałów a także wymiana tych doświadczeń pomiędzy jednostkami wojsk inżynieryjnych.
6. Stosowanie zasad rachunku ekonomicznego tzn. by każde planowane do przeprowadzenia ćwiczenie zapewniało przy posiadanych środkach materiałowych, osiągnięcie maksymalnych korzyści i efektów szkoleniowych.

Autor ćwiczenia lub zespół autorski podczas planowania przeprowadzenia ćwiczenia powinien uwzględnić wszystkie czynniki jakie mogą wpłynąć na prawidłowy ich przebieg, a jednocześnie zapewniające w całej pełni warunki bezpieczeństwa dla ćwiczących oraz umożliwiające przestrzeganie przez ćwiczących ustalonych norm.

Przygotowanie ćwiczeń taktyczno-inżynieryjnych niezależnie od szczebla na jakim są prowadzone obejmuje:

- określenie tematu oraz celów i zagadnień szkoleniowych;
- przestudiowanie wytycznych przełożonych;
- opracowanie zamiaru i skonfrontowanie go z terenem;
- opracowanie dokumentów niezbędnych do przeprowadzenia ćwiczenia;
- przygotowanie kierownictwa, rozjemców oraz oddziałów i pododdziałów;
- przygotowanie terenu w rejonie ćwiczenia,

pododdziału pozoracji oraz środków materiałowo-technicznego zabezpieczenia ćwiczenia;

- przeprowadzenie sprawdzianu przygotowania kadry i pododdziałów oraz stanu technicznego pojazdów i sprzętu.

Poszczególne wyżej wymienione elementy składające się na przygotowanie ćwiczeń taktyczno-inżynierskich będą się w praktyce różnić pod względem zakresu i sposobu ich przeprowadzenia w zależności od szczebla dowodzenia na jakim są organizowane.

Bez względu na szczebel dowodzenia praca kierownika ćwiczenia /autora ćwiczenia/ lub zespołu autorskiego związana z przygotowaniem ćwiczenia może przebiegać z podziałem na następujące umowne etapy^{x/}:

- etap pierwszy - merytoryczne przygotowanie kierownika ćwiczenia - zespołu opracowującego ćwiczenie;

- etap drugi - opracowanie wstępnej koncepcji organizacji i przeprowadzenia ćwiczenia;

- etap trzeci - rekonesans w terenie;

- etap czwarty - rozwinięcie i szczegółowe opracowanie dokumentacji.

- etap piąty - szkolenie rozjemców oraz pododdziału pozoracji w terenie^{xx/}.

---

x/ Na wyższych szczeblach dowodzenia praca związana z przygotowaniem ćwiczenia powinna przebiegać zgodnie z opracowanym harmonogramem.

xx/Instruktaż dla rozjemców w terenie odbywa się z zasady z udziałem pozoracji.

Merytoryczne przygotowanie kierownika/zespołu/
opracowującego ćwiczenie obejmuje:

- przestudiowanie obowiązujących dokumentów
dyrektywnych i wytycznych przełożonych;

- pogłębienie znajomości obowiązujących regu-
laminów i instrukcji itp.

- zapoznanie się ze sposobami działania /od-
działywania/ stosowanymi aktualnie przez przeciw-
nika;

- zapoznanie się z konkretnymi warunkami tere-
nowymi dla przeprowadzenia ćwiczenia;

- zapoznanie się z limitem kilometrów, moto-
godzin i środków pozoracji.

- Ogólna koncepcja organizacji ćwiczenia wy-
pracowana przez kierownika ćwiczenia lub zespół
autorski stanowi podstawę do opracowań szczegóło-
wych, powinna ona określać:

- cele i zasadnicze zagadnienia szkoleniowe;

- strukturę ćwiczenia z podziałem na etapy,
ilość i skład ćwiczących pododdziałów, skład kie-
rownictwa ćwiczenia i aparatu zabezpieczającego
oraz sposób kierowania przebiegiem ćwiczenia;

- schemat ideowy przebiegu ćwiczenia w posta-
ci tła operacyjno-taktycznego - zamiaru taktyczno
/operacyjno/-inżynierskiego oraz ramowego planu
przebiegu;

- rejon i termin przeprowadzenia ćwiczenia;

- dane dotyczące powołania na ćwiczenie rezerw

osobowych i sprzętu z gospodarki narodowej oraz sposobu mobilizacyjnego rozwijania pododdziałów;

- przygotowanie terenu w rejonie ćwiczeń oraz pododdziału pozoracji;

- szacunkowe /ogólne/ kalkulacje środków i materiałów;

- przygotowanie kierownictwa, rozjemców i pododdziałów /oddziałów/.

Rekonesans w terenie prowadzi się przede wszystkim pod kątem wykorzystania właściwości terenu oraz znajdujących się na nim obiektów dla rozmieszczenia ćwiczących wojsk i kierownictwa oraz dla wykonania konkretnych prac inżynierskich i użycia określonego sprzętu w planowanym ćwiczeniu. Celem rekonesansu terenu w rejonie ćwiczeń jest także ostateczne sprecyzowanie zamiaru i planu przeprowadzenia ćwiczenia.

Rozwinięcie i szczegółowe opracowanie dokumentacji stanowi najważniejszy i najbardziej odpowiedzialny etap pracy kierownika, autora ćwiczenia lub zespołu autorskiego.

Do przeprowadzenia ćwiczenia taktyczno-inżynierskiego z reguły opracowuje się następujące dokumenty:

- zamiar taktyczno /operacyjno-inżynierski
tło taktyczno /operacyjno/ - inżynierskie^{x/} ćwiczenia;

---

x/ W Akademii Sztabu Generalnego WP z uwagi na charakter opracowywanych prac dyplomowych a w szczególności ze względu na zakres rozpracowania zagadnień ujętych w zamiarze dokument ten ma nazwę c.d. na s.28

- plan przeprowadzenia ćwiczenia;
- założenia /zarządzenia bojowe/;
- rozkaz organizacyjny /wskazówki organizacyj-
ne/;
- plan działania pozoracji;
- schemat łączności kierownictwa;
- inne dokumenty w zależności od konkretnych
potrzeb.

*Formy
i treści*

Forma i zakres opracowania poszczególnych do-
kumentów uwarunkowane są przede wszystkim od szcze-
bla ćwiczącego oddziału /pododdziału/. Treść i ko-
lejność pracy podczas opracowywania zasadniczych
dokumentów oraz zagadnienia związane z przygotowa-
niem do ćwiczeń kierownictwa ćwiczenia, pododdzia-
łu pozoracji i terenu omówione zostały w wyczerpu-
jący sposób w podręczniku "Metodyka szkolenia tak-
tyczno-inżynierskiego"^{x/} i dlatego z uwagi na ogra-
niczone ramy wykładu nie omawia się ich w szerszym
zakresie.

-----
c. d. ze str. 27.

"tło taktyczno-inżynierskie" co świadczy, że obra-
zuje on elementy graficznej części myśli przewod-
niej ćwiczenia opracowane na jednej mapie. Ponad-
to w planie przeprowadzenia ćwiczenia podaje się
sposoby rozwiązań organizacyjno-technicznych i
decyzji uprzednio przygotowanych przez kierowni-
ka ćwiczenia. W jednostkach wojsk inż. decyzji
i sposobu rozwiązań poszczególnych zadań nie po-
daje się.

x/Rozwinięcie niektórych zagadnień omówionych w
wspomnianym podręczniku podano w skrypcie pt.

"Ogólne wiadomości o przygotowaniu i prowadzeniu
ćwiczeń taktyczno-inżynierskich z pododdziałami
wojsk inż." Wyd. ASG WP 1971 r.

Opracowując jednak dokumentację ćwiczenia na każdym szczeblu dowodzenia należy pamiętać, że o jej wartości i użyteczności nie decyduje objętość /ilość/ materiału lecz przede wszystkim organizacyjna jednoznaczność oraz przejrzystość i komunikatywność. Należy także pamiętać, że dobrze opracowane dokumenty nie mogą zastąpić konieczności gruntownego i wszechstronnego przygotowania się szczególnie kierownictwa i aparatu rozjemczego do ćwiczenia.

Przygotowanie ćwiczenia winno być przez kierownictwo ćwiczenia zachowane w ścisłej tajemnicy. W tym celu do opracowania dokumentacji należy powoływać ściśle ograniczoną ilość osób a w rozkazie organizacyjnym powinno się podawać tylko orientacyjny termin przeprowadzenia ćwiczenia /dekadę miesiąca/.

W celu przeprowadzenia ćwiczeń w warunkach maksymalnie zbliżonych do bojowych, należy w czasie planowania ćwiczenia /opracowywania dokumentacji/ przewidzieć w każdym etapie ćwiczenia oddziaływanie przeciwnika oraz stosownie do założonej sytuacji - sposób działania ćwiczących. Opracowaną do przeprowadzenia ćwiczeń dokumentację zatwierdza bezpośredni przełożony kierownika ćwiczenia 7 dni przed jego rozpoczęciem.

5. Ogólne zasady prowadzenia ćwiczeń taktyczno-inżynierskich

Ćwiczenia taktyczno-inżynierskie w zależności od zakładanych celów szkoleniowych oraz konkretnych lokalnych warunków mogą rozpocząć się w miej-

scu stałej dyslokacji lub z rejonów wyjściowych. W przypadku prowadzenia mobilizacyjnego ćwiczenia taktyczno-inżynierskiego należy zgrać czas przybycia do jednostki rezerwistów z czasem ogłoszenia alarmu dla pododdziałów ćwiczących. Po zakończeniu przedsięwzięć związanych z wcieleniem rezerwistów do pododdziałów, ćwiczący oddział opuszcza rejon stałej dyslokacji i udaje się do rejonu wyjściowego do ćwiczeń. Dalszy przebieg tego rodzaju ćwiczeń odbywa się na ogólnych zasadach.

Założenie do ćwiczeń wręcza kierownik ćwiczenia ćwiczącemu dowódcy w rejonie stałej dyslokacji /lub w rejonie wyjściowym/ z takim wyliczeniem czasu, aby zapewnić ćwiczącym właściwe wejście w sytuację bojową.

Alarm dla ćwiczącego oddziału /pododdziału/ ogłasza się w garnizonie. Przebieg alarmu w garnizonie, wymarsz pododdziałów, zajęcie nakazanego rejonu i rozmieszczenie w nim ćwiczących pododdziałów kontrolują rozjemcy pod kierunkiem kierownika ćwiczenia.

Następnie w ustalonym czasie kierownik ćwiczenia stawia ćwiczącym zadania bojowe lub wręcza zarządzenie bojowe. Po czym należy dać czas ćwiczącym dowódcom na powzięcie decyzji, opracowanie jej i przekazanie zadań wykonawcom. W tym czasie rozjemcy dokonują sprawdzenia rozliczenia bojowego w pododdziałach oraz kontrolują urządzenie pod względem inżynierskim rejonów rozmieszczenia i wystawienia ubezpieczeń bezpośrednich.

W czasie wypracowywania decyzji przez ćwiczących dowódców oraz stawiania zadań podwładnym, kierownik ćwiczenia, oficerowie kierownictwa ćwiczenia obserwują i analizują metody i treść pracy dowództwa i sztabu zwracając szczególną uwagę na uwzględnienie przez ćwiczących właściwości wytworzonej sytuacji pola walki, realność dokonywanych kalkulacji, na terminowość stawiania zadań oraz na zagadnienia zabezpieczenia bojowego działań i organizację współdziałania.

Rozgrywanie kolejnych sytuacji przebiega zgodnie z założoną w planie przeprowadzenia ćwiczenia sytuacją taktyczną i na podstawie decyzji ćwiczących dowódców. Praca kierownictwa ćwiczenia powinna ściśle przebiegać /być ukierunkowana/ zgodnie z planem przebiegu ćwiczenia. Wszelkie odstępstwa od tego planu reguluje kierownik ćwiczenia.

Do najistotniejszych elementów pracy kierownictwa ćwiczenia w trakcie jego trwania można między innymi zaliczyć:

- stałe wpływanie na tok przebiegu ćwiczenia oraz na pracę rozjemców i pozoracji a także działania ćwiczących pododdziałów;

- Ocenianie pod względem merytorycznym - podejmowanych decyzji, rozkazów i meldunków oraz ocenianie jakości wykonanych prac przez pododdziały;

- opracowanie dodatkowych sytuacji /pomocniczych/ odpowiednio do sposobu działania ćwiczących;

- udzielanie doraźnych instruktaży dla rozjemców.

Po powzięciu decyzji przez ćwiczącego dowódcę, wysłuchuje jej kierownik ćwiczenia, w razie potrzeby koryguje ją a następnie zatwierdza. Jeśli decyzje ćwiczącego dowódcy nie odpowiadają sytuacji taktycznej lub gdy realizacja decyzji mogłaby doprowadzić do naruszenia warunków bezpieczeństwa, kierownik ćwiczenia nakazuje wprowadzić do niej niezbędne zmiany. W niektórych sytuacjach kierownik ćwiczenia może także w ostateczności wyznaczyć dodatkowy czas na przeanalizowanie zadania i przeprowadzenie oceny położenia oraz powtórne zameldowanie decyzji.

Na podstawie zatwierdzonej decyzji ćwiczące sztaby przystępują do opracowania nakazanych dokumentów i przekazywania zadań pododdziałom. Po otrzymaniu zadań przez wykonawców, pododdziały rozpoczynają swe działanie. W pierwszej kolejności działania rozpoczynają pododdziały rozpoznania inżynieryjnego oraz pozoracja działań przeciwnika. Na podstawie danych uzyskanych z rozpoznania inżynieryjnego ćwiczący dowódcy korygują niektóre elementy swych decyzji oraz kierują działaniem swych pododdziałów. Rozjemcy w tym okresie sprawdzają realność oceny terenu i działań przeciwnika oraz treść, sposób i terminy przekazywania meldunków. Po czym na podstawie danych z rozpoznania i przeprowadzenia analizy otrzymanego zadania dowódcy pododdziałów stawiają zadania swym podwładnym na wykonanie konkretnych prac inżynieryjnych oraz udzielają im wytycznych w sensie organizacyjno-technicznym.

W trakcie wykonywania przez pododdziały prac inżynierskich rozjemcy sprawdzają jakość technicznego wykonania prac, przestrzeganie warunków bezpieczeństwa oraz zachowanie się ćwiczących stosownie do założonej sytuacji bojowej i podawanych sygnałów ostrzegania.

W przypadku niewłaściwego wykonania prac z punktu widzenia technicznego lub stosowania różnych niedozwolonych uproszczeń przez ćwiczących należy na podstawie dodatkowo wprowadzonej sytuacji nakazać powtórzenie wykonania uprzednio otrzymanego zadania.

Natomiast w przypadku niewłaściwego reagowania ćwiczących na wytworzoną działaniem przeciwnika sytuację, bądź też nieprzestrzeganie ustalonych warunków bezpieczeństwa, rozjemcy dokonują oceny możliwych strat w stanie osobowym, sprzęcie i środkach transportu oraz wykluczają te siły i środki na określony czas z ćwiczenia, nakazując ćwiczącemu dowódcy kontynuować wykonywanie zadania odpowiednio zmniejszonym składem pododdziału /oddziału/.

Dowódca ćwiczącego oddziału /pododdziału/ powinien w tej sytuacji dokonać odpowiedniej reorganizacji swoich sił i środków i kontynuować wykonywanie otrzymanego zadania a jednocześnie złożyć swemu bezpośredniemu przełożonemu meldunek o położeniu i wysokości poniesionych strat. W stosunku do wielkości strat ćwiczącego oddziału /pododdziału/ w stanie osobowym rozjemcy określają umownie

ilość zabitych i rannych z podziałem na ciężko rannych, lekko rannych oraz wymagających tylko najprostszej pomocy medycznej. Ćwiczący dowódca z pomocą ćwiczącego etatowego personelu medycznego powinien zorganizować pomoc medyczną i ewakuację rannych. Realizacja przedsięwzięć zabezpieczenia medyczno-sanitarnego powinna służyć celowi treningu medycznego w rozwijaniu punktów medycznych, przyjmowaniu i obsłudze rannych i skażonych "działaniem" broni jądrowej lub środków chemicznych.

Uszkodzony w czasie wykonywania prac sprzęt inżynierski lub pojazdy mechaniczne /wozy bojowe/ ćwiczący dowódca powinien polecić naprawić w miejscu pracy własnymi siłami i środkami, bądź też jeśli to niemożliwe przygotować go do ewakuacji środkami własnymi lub przełożonego. Ponowne wykorzystanie umownie uszkodzonego sprzętu może nastąpić dopiero po upływie czasu realnie niezbędnego do wykonania naprawy i tylko w wypadku przedsięwzięcia przez ćwiczących wszystkich niezbędnych środków w tym zakresie. Po zużyciu odpowiedniej wielkości zapasów środków zaopatrzenia materiałowego, amunicji, MPS itp. bądź też poniesieniu w tych środkach i materiałach strat ćwiczący powinni opracować a następnie złożyć do przełożonych odpowiednie zapotrzebowanie.

W czasie ćwiczeń nie wolno pod żadnym pozorem ułatwiać ćwiczącym wykonywania prac, przerywać nie ukończonych prac z powodu braku czasu lub stwierdzić umownie ich wykonanie. Ważnym zadaniem kierownictwa ćwiczenia i rozjemców jest stałe stwarzanie

warunków maksymalnie zbliżonych do rzeczywistego pola walki i prowadzenia ich z pełnym natężeniem wysiłku ćwiczących od początku do końca.

6. Niektóre problemy zabezpieczenia partyjno-politycznego oraz materiałowo-technicznego i medycznego prowadzenia ćwiczeń taktyczno-inżynierskich.

Dobrze zorganizowanemu ćwiczeniu w myśl powyżej omówionych ogólnych zasad ich przygotowania i prowadzenia towarzyszyć będą trudności natury psychiczno-fizycznej, które ćwiczący powinni umieć pokonywać tak, jak na prawdziwym polu walki. Od ćwiczących wymagać więc to będzie: wysokiego zdyscyplinowania, ofiarności i wytrzymałości w pokonywaniu trudów, wysokiego poczucia koleżeństwa i poszanowania autorytetu dowódców, twórczej inicjatywy i sprzętu żołnierskiego.

Dlatego też pracę partyjno-polityczną należy prowadzić już w oddziałach i pododdziałach w okresie przygotowawczym do ćwiczeń by przygotować moralnie stany osobowe do oczekującego ich wysiłku. Natomiast celem pracy partyjno-politycznej w toku ćwiczeń taktyczno-inżynierskich jest podtrzymywać zapał i ofiarności ćwiczących szczególnie w bardzo trudnych i krytycznych momentach ćwiczenia. Te właśnie zadania stanowić powinny cel i istotę wszystkich przedsięwzięć zabezpieczenia politycznego ćwiczenia.

Nie należy również zapominać i o drugiej stronie tego zagadnienia. Ćwiczenia taktyczno-inżynierskie

ryjne odbywają się z reguły na stosunkowo dużych przestrzeniach, stąd też ćwiczące pododdziały mają okazję do licznych kontaktów z miejscową ludnością. Prawdziwie żołnierskie zachowanie się oraz życzliwy i troskliwy stosunek do ludności cywilnej i jej mienia przy jednoczesnym zachowaniu tajemnicy wojskowej i czujności - to także elementy składowe właściwie zorganizowanego zabezpieczenia politycznego ćwiczeń taktyczno-inżynierskich. Naturalnie sforsowane formy i metody pracy partyjno-politycznej powinny być nie szablonowe a zawsze ściśle dostosowane do konkretnych warunków organizowanego ćwiczenia i realizowanych w nim zadań bojowych. Praca ta winna mieć charakter profilaktyczny i mobilizujący, w żadnym przypadku nie powinna być organizowana po czasie lub szablono zgodnie z ogólnymi zasadami obowiązującej instrukcji^{x/}.

Nie mniej istotne jest również zagadnienie właściwej organizacji zaopatrzenia materiałowego oraz technicznego i metodycznego zabezpieczenia ćwiczeń i realizacja przez ćwiczące oddziały i pododdziały obowiązujących na poszczególnych szczeblach dowodzenia przedsięwzięć w tym zakresie.

W czasie ćwiczeń kierownictwo ćwiczenia powinno zwrócić uwagę aby zaopatrywanie ćwiczących w środki materiałowe, organizacja zabezpieczenia technicznego i medycznego ich działań realizowane

---

x/ Zasady organizacji i prowadzenia pracy partyjno-politycznej na szczeblu taktycznym w warunkach bojowych. Wyd.GZP WP 1976r.

były zgodnie z zasadami przewidzianymi do stosowania w czasie działań wojennych.

W tym celu kierownictwo ćwiczenia /lub rozjemcy/ powinno zwrócić uwagę między innymi na planowanie przez ćwiczących dowódców i ich sztaby przedsięwzięć w zakresie:

- terminowego składania zapotrzebowań na niezbędne środki i materiały;
- planowanie dowozu środków zaopatrzenia;
- organizację zabezpieczenia technicznego działań własnymi etatowymi siłami i środkami;
- organizację i działanie grup awaryjno-ratunkowych na przeprawach;
- organizację przeglądów technicznych sprzętu i pojazdów;
- rozwijanie i pracę elementów zabezpieczenia kwatermistrzowskiego.

Przy czym wydawanie amunicji, materiałów wybuchowych, środków zapalających powinno odbywać się zgodnie z ustalonymi w tym zakresie zasadami a spisanie ich z ewidencji powinno nastąpić natychmiast po zakończeniu ćwiczeń, po uprzednim sprawdzeniu podwładnych przez właściwych przełożonych.

Nie zużyte w czasie ćwiczenia środki wybuchowe, dymne i zapalające oraz suche racje żywnościowe powinny być od żołnierzy natychmiast odebrane.

Rozwijane elementy służb kwatermistrzowskich powinny pracować zgodnie z wymaganiami sytuacji bojowej i realizować obowiązujące przedsięwzięcia z zakresu zabezpieczenia bojowego działań. Aby zmusić

ćwiczących do uzupełniania stanu zapasów środków materiałowych należy wysokość zapasów ustalić przed rozpoczęciem ćwiczeń a następnie ich stan regulować naturalnym zużyciem oraz stratami od działania "przeciwnika". Analogicznie należy postąpić w zakresie niezbędnych zapasów części zamiennych oraz materiałów naprawczych.

Dla przeprowadzenia obsługi technicznej sprzętu przeznacza się czas przewidziany obowiązującymi instrukcjami. Przy czym obsługa techniczna powinna odbywać się w różnych warunkach tzn. w dzień i w nocy, przy sprzęcie, w miejscu wykonywania prac i po ewakuacji jego do rozwiniętych punktów naprawczych.

W rezultacie przeprowadzonych ćwiczeń dowództwa i sztaby oraz stany osobowe ćwiczących oddziałów i pododdziałów powinny przyswoić sobie i utrwalić zasady bojowego oraz materiałowo-technicznego i medycznego zabezpieczenia własnych działań bojowych na przyszłym polu walki.

7. Omówienie ćwiczeń taktyczno-inżynierskich

Bardzo ważnym elementem składowym ćwiczenia taktyczno-inżynierskiego jest jego omówienie przez kierownika ćwiczenia. W czasie omówienia dokonuje się bowiem podsumowania dorobku szkoleniowego osiągniętego przez biorące w nim udział dowództwa i sztaby, wskazując zarówno na pozytywne i negatywne zjawiska jakie wystąpiły w pracy dowództw i sztabów oraz w działaniach podległych pododdziałów i oddziałów. Zakres i sposób przeprowadzenia omówienia zależą przede wszystkim od szczebla, na którym

prowadzone było ćwiczenie oraz od celu szkoleniowego przeprowadzonego ćwiczenia. Sposób i zakres oraz termin i miejsce przeprowadzenia omówienia określa zawsze kierownik ćwiczenia.

Z uwagi na dużą rangę tego przedsięwzięcia kierownik ćwiczenia jeszcze w okresie przygotowania do ćwiczeń powinien wydać w tym celu odpowiednie wytyczne oficerom kierownictwa ćwiczenia i rozjemcom odnośnie sposobu i zakresu zbierania spostrzeżeń, uwag i propozycji o organizacji i przebiegu przeprowadzonych ćwiczeń. Ponadto kierownik ćwiczenia powinien określić także kryteria oceny działań ćwiczących dowództw i sztabów oraz ich pododdziałów i oddziałów, kierownik ćwiczenia może osobiście na podstawie uwag rozjemców i sztabu kierownictwa ćwiczenia opracować omówienie ćwiczenia^{x/}, względnie na szczeblach od batalionu saperów wzwyż wyznaczyć w tym celu oficera /zespół oficerów/ do przygotowania omówienia. W każdym przypadku oficerowie wyznaczeni do zbierania uwag i ocen w czasie prowadzenia ćwiczeń, powinni przejawiać maksimum wysiłku i obiektywności w ocenie działalności ćwiczących dowództw i sztabów oraz pododdziałów, podając dla uzasadnienia swych spostrzeżeń konkretne fakty i kalkulacje czynności.

x/ W praktyce na szczeblach do kompanii, kierownik ćwiczenia sam zbiera materiały i na ich podstawie przeprowadza omówienie. Na szczeblu od batalionu wzwyż kierownik ćwiczenia dla zebrania materiałów wyznacza w tym celu oficera.

Samo omówienie ćwiczenia w zasadzie przebiega w dwóch etapach:

- w pierwszym - podaje się temat, cele szkoleniowe, zamiar taktyczno /operacyjno/ - inżynierski i zagadnienia organizacyjne przeprowadzonego ćwiczenia;

- w drugim - dokonuje się analizy przebiegu ćwiczenia i oceny ogólnej ćwiczących dowództw i sztabów oraz ich oddziałów i pododdziałów w poszczególnych etapach. Podczas omówienia ćwiczeń z oddziałami wojsk inżynierskich mogą być ponadto poruszone zagadnienia teoretyczne dotyczące spraw taktyczno-inżynierskich wpływających na poziom wyszkolenia wojsk.

Na zakończenie omówienia kierownik ćwiczenia określa w jakim stopniu zostały osiągnięte cele szkoleniowe, ocenia pracę ćwiczących dowódców i sztabów, wyszkolenie i działanie oddziałów /pododdziałów/ oraz stawia zadania usunięcia stwierdzonych niedociągnięć. Analizując w czasie omówienia stwierdzone w czasie ćwiczeń niedociągnięcia wskazane jest podać sposób w jaki należało działać w określonej sytuacji by ich uniknąć.

Bardzo istotną funkcję dydaktyczno-wychowawczą spełniają również rozliczenie i ocena wszystkich uczestników ćwiczenia. Dlatego też niezależnie od omówienia przeprowadzonego przez kierownika ćwiczenia, dowódcy ćwiczących oddziałów i pododdziałów powinni przeprowadzać we własnym zakresie omówienia z podwładnymi.

Omówienie nie kończy jeszcze ostatecznie przeprowadzonego ćwiczenia. Ćwiczenia należy uznać za zakończone dopiero z chwilą powrotu dowództw, sztabów, oddziałów /pododdziałów/ do garnizonów/obozów/ obsłużenia i zakonserwowania sprzętu, rozformowania pododdziałów zmobilizowanych /zwolnienia żołnierzy do rezerwy/, zebrania i opracowania wniosków i doświadczeń z przebiegu ćwiczenia, zlikwidowania ewentualnych szkód oraz złożenia meldunków o zakończeniu ćwiczenia wyższym przełożonym.

8. Zakończenie

Przedstawione w wykładzie ogólne zasady organizacji i prowadzenia ćwiczeń taktyczno-inżynierskich nie wyczerpują całości problematyki związanej z przygotowaniem i prowadzeniem tego rodzaju ćwiczeń. Oprócz omówionych zagadnień, występuje jeszcze cały szereg innych, których rozwiązywanie będzie zawsze ściśle uzależnione od konkretnych lokalnych warunków terenowych, od czasu na przygotowanie i przeprowadzenie ćwiczeń oraz od celu ćwiczeń taktyczno-inżynierskich i szczebla ćwiczącego pododdziału /oddziału/. W wykładzie pominięto je celowo z uwagi na to, że zostały one w zasadzie wyczerpująco omówione w podręczniku "Metodyka Szkolenia taktyczno-inżynierskiego". Implikuje to, że zagadnienia przedstawione w wykładzie należy uważać jako pomocniczy materiał szkoleniowy dla organizujących ćwiczenia taktyczno-inżynierskie.

Oprócz wskazówek i zasad teoretycznych omawianych w wspomnianym wyżej wydawnictwie i niniej-

szym wykładzie, największy wpływ na sprawne i efektywne opracowanie i przeprowadzenie ćwiczeń taktyczno-inżynierskich wywierać będzie zawsze duży zasób wiedzy metodycznej i specjalistycznej organizatora ćwiczeń, jego twórcza inicjatywa, pomysłowość i prężność w kierowaniu podległym aparatem kierowniczym oraz biorącymi udział w ćwiczeniu pododdziałami i oddziałami wojsk inżynierskich.

Na zakończenie wydaje się celowe podkreślić, że przeprowadzenie ćwiczeń taktyczno-inżynierskich w warunkach jak najbardziej zbliżonych do bojowych, stanowi nie tylko okazję do sprawdzenia umiejętności dowództw i sztabów w zakresie kierowania podległymi pododdziałami a jednocześnie próbę zdolności ćwiczących wojsk do wykonywania określonych konkretnych prac-zadań zabezpieczenia inżynierskiej walki i operacji ale stanowi także doskonały warsztat pracy naukowo-wojskowej realizowanej bezpośrednio w procesie szkolenia bojowego wojsk. Są one bowiem doskonałym sprawdzianem aktualnie stosowanych zasad teorii wojsk inżynierskich oraz praktycznym egzaminem użytych w ćwiczeniu maszyn, sprzętu i środków uzbrojenia inżynierskiego. W tym celu z każdego przeprowadzonego ćwiczenia należy na gorąco zbierać różne doświadczenia i normy wykonania prac, uogólniać je i popularyzować wśród wojsk inżynierskich.

B i b l i o g r a f i a

1. Podręcznik "Metodyka szkolenia taktyczno-inżynierskiego" Wyd.SWiNż MON Syg. Inż. 337/71.
2. Skrypt ASG "Ogólne wiadomości o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktyczno-inżynierskich z pododdziałami i oddziałami wojsk inżynierskich." Nr bibl. pf. 18201.
3. ppłk dypl.mgr L.Rutkowski "Udział szefa saperów oddziałów i związków taktycznych w opracowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych z wojskami" Myśl Wojskowa nr 8/71.
4. ppłk dypl.mgr L.Rutkowski "Przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń taktyczno-inżynierskich. Myśl Wojskowa nr 2/72.

Wydrukowano w 20 egz

Egz. nr 1-20 Bibl.Gł.OZS

Wyk. płk Rutkowski

Druk A.W.

Nr pf 371/pf 1127/WW

Kor.H.S.

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WF
Archiwum Dziej Historii Góralaych
Nadwid 12490